

Su Shi in razcvet tem v poeziji *ci* – na primeru pesmi na melodijo »Mesečina na Zahodni reki«

Mojca PRETNAR*

Izvleček

Študija razloži značilnosti poezije *ci* 詞 in na primeru enega najpomembnejših pesnikov oblike *ci* iz dinastije Song (960–1279), Su Shija 蘇軾 (1037–1101), in njegovih petnajst pesmi, ki jih je napesnil na melodijo »Mesečina na Zahodni reki«, razišče njegovo inovativnost pri širjenju tematike v obliki *ci* s pristopom vnašanja elementov poezije *shi* 詩 v poezijo *ci* (以詩為詞). Teh petnajst Su Shijevih pesmi, ki jih je iz kitajščine prepešnila avtorica študije, kaže tematsko pestrost, ki je poezija *ci* pred Su Shijem ni poznala. Tako v tradicionalnih kot inovativnih pesmih Su Shi širi tematiko s pomočjo aluzij, sposojanjem elementov iz literarnih, zgodovinskih, filozofskih del in z ustvarjanjem asociacij na zgodbe, dogodke in osebe iz zgodovine, mitologije in literature.

Gljučne besede: Su Shi 蘇軾, poezija *ci* 詞, »Mesečina na Zahodni reki« (西江月), tema, pristop vnašanja elementov poezije *shi* v poezijo *ci* (以詩為詞).

Abstract

The study explains characteristics of *ci* 詞 poetry and uses fifteen of Su Shi's 蘇軾 (1037–1101) *ci* poems written to the tune "Moonlight over the West River", translated by the author of this study, to investigate Su Shi's treatment of *ci* poetry as *shi* 詞 poetry (以詩為詞), as well as the themes of these poems. The examples show that in both his traditional and innovative poems Su Shi expands the themes with allusions, relying on borrowings from literary, historic, and philosophical works, and making associations with stories, events, and people from history, mythology, and literature.

Keywords: Su Shi 蘇軾, *ci* 詞 poetry, "Moonlight over the West River" (西江月), theme, treatment of *ci* poetry as *shi* poetry (以詩為詞)

* Mojca PRETNAR, doktorska kandidatka s področja kitajske literature na univerzi National Cheng Kung University, Taiwan.
mojca.pretnar@gmail.com

Uvod

Su Shi 蘇軾 (1037–1101) se je v kitajsko zgodovino zapisal kot eden od osmih glavnih imen dinastij Tang (618–907) in Song (960–1279) na področju literarne-ga ustvarjanja.¹ Pesnik, esejist, kaligraf, slikar, politik, popotnik in še kaj je s svojo vsestransko nadarjenostjo pustil pečat predvsem v literaturi. Eno od literarnih področij, ki ga je posebej zaznamoval s kreativno transformacijo in je tema sledeče študije, pa je poezija *ci* 詞.

Zibelko kitajske literature predstavlja lirika, ki je že od samih začetkov tesno povezana z glasbo.² Čeprav jedro kitajske poezije predstavlja poezija *shi* 詩, katere biser predstavlja ustvarjanje v dinastiji Tang, pa je v že v Tangu to vrsto poezije vidno pretresla nova vrsta, ki je bila namenjena prepevanju, t. i. poezija *ci*. Nova oblika spominja na to, čemur danes rečemo popevka. Sprva je veljala za nižjo obliko brez elegance in ugleda, ki sta spremljala poezijo *shi*, povezana je bila s pevkami/konkubinami v zabaviščnih salonih, ki so bile večče plesa, petja in pesnjenja, ponavadi pa so si sposodile verze uveljavljenih pesnikov. Skozi razvoj nove oblike, ki je svoj vrhunec dosegla v dinastiji Song, je večji del te poezije nastal kot polnjenje forme k že obstoječi melodiji (*qu* 曲), pesniki so glede na ritem in čustveni ton glasbe dodajali besedila. Skozi čas so se prvotne melodije izgubile, vendar je poezija *ci* ohranila navezanost na glasbo, do danes pa so se ohranili metrični vzorci napevov, po katerih se je pesnilo, s čimer se je oblika zasidrala v besedni umetnosti. Čeprav sta melodija in napev dve različni entiteti, sta tesno povezani. Bistveno je, da je bila v zgodnejših obdobjih poezije *ci* melodija prvotna in tista, ki je narekovala ritem, dolžino verzov, tonske vrednosti besed, mesto rime in ostale značilnosti poezije *ci*. Kasneje pa so glasbene vzorce zamenjali vzorci za pesnjenje napevov (Wu 1989, 86–87). Celotna zbirka poezije *ci* iz dinastije Song (Tang 1996) vsebuje 844 napevov (*cidiao* 詞調), med katerimi je okoli dvesto takih, ki so bili pogosto v rabi (Liu 2012, 124). Naslov napeva, ki je služil tudi kot naslov pesmi, je bil sprva povezan z vsebino pesmi, vendar se je ta vez s širjenjem tematike začela rahljati.

V obliki *ci*, ki je v Songu postajala vse bolj priljubljena, se je preizkusil tudi Su Shi. Še več, s kreativnim pristopom *yi shi wei ci* 以詩為詞 – ravnanjem s poezijo *ci* kot da je le ena vrsta poezije *shi*, je razširil tematiko oblike in pripomogel

1 Osem velikanov dinastij Tang in Song po izboru Mao Kuna 茅坤 (1512–1601): Han Yu 韓愈 (768–824), Liu Zongyuan 柳宗元 (773–819), Ouyang Xiu 歐陽修 (1007–1072), Su Xun 蘇洵 (1009–1066), Su Shi 蘇軾 (1037–1101), Su Zhe 蘇轍 (1039–1112), Wang Anshi 王安石 (1021–1086), Zeng Gong 曾鞏 (1019–1083)(Mao 2009).

2 *Knjiga pesmi* (*Shijing* 詩經) je najstarejša zbirka kitajske poezije, ki se je tudi prepevala, najzgodnejše pesmi v zbirki naj bi nastajale med 11–7. stol. pr. n. št.

k temu, da je poezija *ci* postala del visoke elegantne literarne umetnosti.³ Sledeča študija na primeru konkretnega napeva skuša raziskati, koliko je tema še povezana z naslovom melodije oz. kaj so glavne teme, ter na kakšne načine jih pesnik uvaja – kaj je s stališča teme v središču ravnanja s poezijo *ci* kot vrsto poezije *shi*. Izbrani primer za to študijo je napev »Mesečina na Zahodni reki« (*Xi jiang yue* 西江月) in Su Shijevih petnajstih pesmi (iz opusa 362 pesmi oblike *ci*), spesnenih na to melodijo, ki se nahajajo v celotni zbirki poezije *ci* iz dinastije Song in ki jih je iz kitajščine prepesnila avtorica te študije. Napev je sicer najti med nekaj več kot tristo napevi iz dinastije Tang *Jiaofang qu* 教坊曲,⁴ prvi primeri poezije pa se nahajajo v prvi zbirki ljudske literature na Kitajskem *Dunhuang* 敦煌.⁵ Prve pesmi jasno kažejo povezanost vsebine z mesečino, Zahodno reko ali reko/vodo nasploh. Študija skuša raziskati, koliko in na kakšen način je Su Shi presegel tradicijo.

Poezija *ci* in napev »Mesečina na Zahodni reki«

Korenine pesniške oblike *ci* so pognale iz ljudske poezije (*yuefu* 樂府), ki se je prepevala. Najzgodnejši znani primerki segajo v Obdobje šestih dinastij (220–589), novi primeri napevov pa so zabeleženi v vseh nadaljnjih obdobjih.⁶ Pesmi *ci* so

- 3 Izraz 以詩為詞 je bil v rabi že od začetka dinastije Song, že vse od Chen Shidaojeve 陳師道 (1053–1101) kritike Su Shijeve poezije *ci* v zbirki *Houshan shihua* 後山詩話 *Zapiski o pesnikih in poeziji Houshan* in meri na Su Shijeve nove pristope v poeziji *ci*. Iz Chen Shidaojeve rabe tega izraza sicer ni jasno, kaj pojem zajema, jasno pa je, da se v osnovi navezuje na kreativne postopke tako v obliki kot v vsebini. Skozi zgodovino je izraz pridobil še druge pomene (Yan 2000, 55).
- 4 *Jiaofang qu*, v dobesednem prevodu »kotiček za učenje glasbe«, je bila nekakšna glasbena akademija, namenjena učenju in komponiranju glasbe. Obstajala je že pred vladavino Xuanzonga 玄宗 (685–762), torej že pred obdobjem zrelega Tanga, v njegovi dobi pa, ker je bil tudi sam nadarjen glasbenik, je nastalo več takih ustanov. V obdobju zrelega Tanga je zbirka melodij *Jiaofang qu* obsegala 320 napevov, skupaj z zapisanim ljudskim gradivom. Vendar pa so se ti napevi kmalu porazgubili, v Obdobju petih dinastij je preostalo le okoli 180 napevov (Wu 1989, 15–18).
- 5 Leta 1900 so v eni izmed jam Dunhuang v današnji provinci Gansu po naključju naleteli na rokopisno gradivo iz različnih področij (religija, filozofija, zgodovina, geografija, matematika, literatura ipd.) in v različnih jezikih (klasična in pogovorna kitajščina, klasična tibetansščina, ujgurščina, sanskrt, stara turščina ipd.). Dunhuang je bilo pomembno središče na svileni poti in zato kulturno mešano področje. Gradivo, ki datira v 5.–11. stol., med drugim vsebuje tudi zbir ljudske literature, katerega del je poezija *ci* (Wu 1989, 40).
- 6 Oblika *ci* se je razvijala skozi stoletja vse od Obdobja šestih dinastij (220–589), skozi dinastijo Sui (581–618), skozi Tang, potem pa v Songu dobila zrelo obliko. Vir oblike *ci* so ljudske pesmi iz Obdobja šestih dinastij, pesmi *shi* in napitnice iz dinastije Tang (Wang in Xue 2012b, 30–40). Glasba poezije *ci* je črpala iz banketne glasbe iz dinastij Sui in Tang (večinoma gre za glasbo iz osrednjega dela Kitajske, manjši delež pa je pridala glasba tujih ljudstev), ali pa iz dvorne glasbe (glasbe, ki so jo komponirali dvorni glasbeniki) (Wang in Xue 2012a, 4–13).

različnih dolžin: sprva so bile glede na hitrejši ali počasnejši ritem glasbe razdeljene v štiri skupine (*ling* 令, *yin* 引, *jin* 近, *man* 慢), v dinastiji Qing (1644–1912) pa so jih zaradi nejasnosti glasbene komponente razdelili glede na število besed v vzorcih za pesnjenje napevov⁷ v kratke, srednje in dolge pesmi.⁸ »Mesečina na Zahodni reki« s 50 besedami spada med kratke pesmi. V poeziji *ci* iz dinastije Tang in Obdobja petih dinastij (907–960) je prevladovala kratka oblika, v začetku dinastije Song pa se je začela razvijati daljša oblika poezije *ci-manci*.⁹ Oblika *ci* je vrhunec razvoja dosegla v Songu in danes velja za nekakšno reprezentativno obliko literature te dinastije.

Med pogosto rabljenimi okoli dvesto napevi so si mnogi med njimi skozi čas pridelali še več drugih poimenovanj. Tudi »Mesečina na Zahodni reki« ni izjema.¹⁰ Napevi pa so nastajali na različne načine. »Mesečina na Zahodni reki« izvira iz ljudske tradicije. Nekateri napevi so nastali na melodiji tujega izvora in so plod zamejskih ljudstev. Spet drugi so majhni izseki iz večjih glasbenih del. Obstajajo pa tudi primeri napevov, katerih avtor, pesnik, je bil večč glasbe in je hkrati komponiral tako nove melodije kot napeve, ali pa uglašbil že obstoječa besedila (Wu 1989, 40–41). Tudi za Su Shija velja, da je imel občutek za glasbo in tudi sam velja za avtorja nekaj napevov.

Podobno kot poezija *shi* so tudi pesmi *ci* razdeljene v kitice, večinoma so dvokitične (redkeje tri- ali štirikitične), pri čemer se včasih v drugem delu zamenja tudi melodija (Wu 1989, 55). Ena od značilnosti poezije *ci* za razliko od *shi* so različno dolgi verzi, ki ustvarjajo ritem. Enakomerno strogo obliko, kakršno pozna poezija *shi*, je najti le v nekaj napevih.¹¹ Kot poezija *shi* tudi *ci* sledi do neke mere pravilom

7 Natančneje gre za število pismenk, torej zlogov, vendar je v tradicionalni kitajščini ena pismenka pomenila tudi eno besedo.

8 Kratke (*xiaoling* 小令) obsegajo do 58 besed, srednje (*zhongci* 中詞) so pesmi med 59 in 90 besed, dolge (*changdiao* 長調) pa nad 91 besed (Wu 1989, 92–105).

9 *Manci* (慢詞) je daljša oblika *ci* in temu primerno ponuja mnogo bolj zapleteno strukturo vsebine in pesniškega izražanja, zato zahteva precej bolj izurjeno pesniško roko in posluš za glasbo. Kljub temu da je primere te oblike najti že v Tangu, pridobi na priljubljenosti šele z Liu Yongom 柳永 (987–1053) v dinastiji Song, ključnega pomena pri razvoju pa je bil tudi na tem področju Su Shi (Guo 1990, 28).

10 Viri poleg »Mesečina na Zahodni reki« (西江月) večinoma navajajo še imeni »Mali napev o mesečini na reki« (江月令) in »Koraku v praznino« (步虛詞) (Long 1986, 169). Slednji napev prča o navezanosti na religiozno tematiko, sorodno tako daoistični kot budistični meditativni praksi. Slovar naslovov napevov poezije *ci* navaja še: »Žadna žgalna posoda« (玉鑪), »Sneg v treh gorskih studencih« (三澗雪), »Vonj belega klinčevca« (白蘋香), »Lepotica z Zahodne reke« (西江美人), »Čas pozne pomladi« (晚春時候), »Vrč nebeške zore« (壺天曉), »Vesela pijana pesem« (醉高歌), »Par brokatnih harf« (雙錦瑟), »Pesem revnih« (留窮詞), »Vonj klinčevca« (蘋香) (Wu in Wu 2005, 193).

11 Npr. osem verzov po pet besed v melodiji »Surovi glog« (生查子), šest verzov po sedem besed v melodiji »Pralci v peščenem zalivu« (浣溪沙), ali osem verzov po sedem besed kot v melodiji »Pomlad v žadastem posloju« (玉樓春).

statičnih, dolgih in dinamičnih, kratkih tonov *ping* 平 in *ze* 仄, a še natančneje izkorišča tudi dolžinske vrednosti štirih tipov tonemskega naglasa *ping shang qu ru* 平上去入 (Wu 1989, 66).¹² Rima je določena z napevom: skozi pesem se lahko vleče ena rima, več različnih rim, lahko pa se izmenjavata sicer glasovno enaki rimi, a drugačnih tonemskih kvalitet.¹³ Še posebej v daljši obliki *manci* se rima pojavlja le na vsakih nekaj verzov. »Mesečina na Zahodni reki« je dvokitična, vsaka kitica ima štiri verze, prvi drugi in četrti imajo šest zlogov/besed, tretji pa sedem. Posebnost te oblike je rima: drugi in četrti verz nosita rimo s tonemsko vrednostjo *ping*, tretji verz pa prida isto glasovno, a tonemsko rimo *ze*. Prva dva verza v kitici ponavadi tvorita antitezo in se ujemata v glasovnih vrednostih, zaporedju besednih vrst ipd. (Long 1986, 169).

Čeprav je oblika *ci* v osnovi lirska poezija z značilnim melanholičnim pridihom (*chou* 愁), se govori o dveh različnih slogih, na eni strani *wanyue* 婉約, nežen in očarljiv slog, primeren za ženske pevke, na drugi pa *haofang* 豪放, herojski in udarni slog, primeren za moške pevce. Sloga večinoma ne gre preprosto določiti glede na pesnika, je pa pogosto napev zaznamovan s slogovnim pridihom (Wu 1989, 157–8). »Mesečina na Zahodni reki« je primer nežnega in očarljivega sloga.

Kar se tiče tematike, zgodnejši primeri in ljudska poezija *ci*, kažejo močno omejenost na slike mestnega življenja: žensko hrepenenje ob čakanju na ljubimca, ki služi v vojski, popotnikova čustva, čustva slovesa in melanholije konkubin (Guo 1990, 17).¹⁴ Čeprav je oblika kot taka do Songa že pridobivala na elegantnosti in preraščala nižji status, na področju tematike ni pokazala vidnega preboja vse do Su Shija.

12 S stališča sodobne kitajščine, ki pozna štiri tone, koncept *ping ze* 平仄 poenostavljeno razložimo, kot da vrednost *ping* zajema prvi in drugi ton, vrednost *ze* pa tretji in četrti ton. Delitev, ki ji sledi oblika *ci*, *ping shang qu ru* 平上去入, pa do neke mere sovпада s štirimi toni, spremembe jezika skozi čas so namreč vidne tako v tonemskem naglasu kot izgovoru.

13 Prav rima je bila Long Muxunovo merilo za klasificiranje metričnih vzorcev (Long 1986). Napeve razdeli v pet skupin glede na kvaliteto rime: napevi z eno rimo zlogov tona *ping*, napevi z eno rimo zlogov tona *ze*, napevi z izmenjavo fonetično različnih rimanih zlogov tonov *ping* in *ze*, napevi z izmenjavo fonetično istega zloga in različnega tona *ping* ali *ze*, napevi z raznoliko izmenjavo rim.

14 Raziskave tematike v celotni zbirki poezije *ci* iz dinastije Song razdelijo šestintrideset tematskih kategorij: voščilo/poklon, pesem o predmetih, romantična čustva (moški do ženske), narava, družabnost in prijateljstvo, žensko hrepenenje, praznik, domotožje, puščavništvo, oris čustva, melanholija brez razloga, brezskrbno življenje, religiozne pesmi, dvor, obujanje spominov, umetnost, geografska pesem (o nekem kraju), fantastika (o srečanjih z nadnaravnimi, nesmrtnimi bitji), smrt, vnašanje drugih pesmi (*yinkuo* 鬩括), izpiti, uradništvo, sorodstvo, določena oseba, pripovedna pesem, družba, filozofija, mitologija, obmejna tematika, vojaški pohodi, zgodovina, življenje, pomemben dogodek, vaško življenje, družina, basen (Xu 2007, 27–34).

Naslov »Mesečina na Zahodni reki« izvira iz verza Li Baijeve pesmi (Wu in Wu 2005, 193),¹⁵ vendar ima napev ljudske korenine, najzgodnejše tri primere je najti v zbirki *Dunhuang*, ki datirajo v srednji ali pozni Tang, v njih pa se ponavljata motiva mesečine in reke. Celotna zbirka poezije *ci* iz dinastije Song (Tang 1996) vsebuje še nekaj primerov napevov na to melodijo pred Su Shijem,¹⁶ o njegovi pridobljeni priljubljenosti pa priča delež pesmi na ta napev skozi dinastijo Song, ki ga na splošno uvršča v vrh najpogostejših napevov.¹⁷

Su Shijeva poezija *ci* in pesmi na melodijo »Mesečina na Zahodni reki«¹⁸

Su Shijevo *ci* poezijo lahko razdelimo v štiri faze: Svojo prvo *ci* je Su Shi napisal šele pri šestintridesetih letih, ko se je preselil v Hangzhou 杭州 in ko je njegovo literarno ustvarjanje s poezijo *shi* na čelu že doseglo zrelost. Prvo fazo (1072–1074) zaznamuje sledenje tradiciji v tematiki, Su Shi je pogosto črpal iz mitologije in zgodovine, veliko pesmi pa je že poklonil prijateljem. Druga faza (1075–1079) je obdobje v Mizhouju 密州 in Xuzhouju 徐州. Su Shi je v tem obdobju začel v obliko vnašati novosti, npr. kmečko tematiko in se začel odmikati tradiciji. Pomembna prelomnica tudi za poezijo *ci* je bil izgon v Huangzhou 黃州, ki predstavlja tretjo fazo (1080–1084), kjer je v približno petih letih ustvaril okoli osemdeset pesmi. Mnogo del iz tega obdobja velja za njegova najboljša

15 Li Bai 李白 (701–762) je bil pesnik zrelega obdobja dinastije Tang. Vir naslova napeva je iz pesmi »Ruševine palače Wu« 蘇台覽古詩: »Le nocoj soj mesečine na Zahodni reki osvetljuje lepote v kraljevi palači dežele Wu.«

16 Pesmi na to melodijo pred Su Shijem zajemajo tri med seboj tematsko povezane pesmi *ci* iz zbirke *Dunhuang*, ki stkejo zgodbo o ženskih potnicah, ki veslajo skozi jesensko noč v soju mesečine. V Obdobju petih dinastij sta na to melodijo pesnila Ouyang Jiong 歐陽炯 (896–971) in Lü Yan 呂巖 (?–?, okoli 874) (oba po dve pesmi), kjer prvi ohranja ljudske motive in temo ženskega hrepenja, slednji pa vnese temo puščavniškega življenja in iskanja nesmrtnosti. V celotni zbirki poezije *ci* iz dinastije Song pred Su Shijem napev uporabijo še Liu Yong 柳永 (987–1053)(2), Zhang Xian 張先 (990–1078)(3), Zhang Boduan 張伯端 (987–1082) (njegov opus obsega samo 25 pesmi, vse na ta napev in vse na temo puščavništva), Han Wei 韓維 (1017–1098) (1), Wang Anshi 王安石 (1021–1086) (1) in Yan Jidao 晏幾道 (1030–1106) (2). Pesmi se da klasificirati v temi ženskega hrepenja in spročenega življenja, poleg Zhang Boduana sta izjemi le Wang Anshi, ki napev uporabi za pesem o predmetih, kjer je opevani predmet slivov cvet, in ena Zhang Xianova pesem, ki govori o neki določeni osebi, vendar ni jasno o kom.

17 Statistični podatki najpogostejših napevov v različnih dinastijah uvrščajo ta napev s 499 primeri na 8. mesto v dinastiji Song, torej med t. i. »deset zlatih melodij« (Liu 2012, 125).

18 Pesmi si sledijo v kronološkem zaporedju, kakor ga navaja Zou, razen dveh pesmi poklonjenih Shengzhiju, za kateri Shi in Tang utemeljita drugačen čas nastanka. Razlage pesmi se opirajo na opombe, ki jih navajata anotirani izdaji Shi in Tang (1993) in Zou (2003). Shi in Tang v svoji izdaji izključita dve pesmi: »Pesem o slivovih cvetovih« in »Lepotica«.

dela. Pesniški incident »vranje prizorišče« (*wutai shian* 烏臺詩案),¹⁹ je bil razlog, da Su Shi ni več pesnil *shi*, ampak je obliko zamenjal za *ci*, zato je v obdobju v Huangzhouju število *ci* prekašalo število *shi*, katerih ves opus sicer presega dva tisoč sedemsto pesmi. Četrto fazo pa predstavljajo vse pesmi po 1085, torej zajema daljše časovno obdobje, vendar so bolj ali manj podobne pesmim iz obdobja v Huangzhouju (Guo 1990, 103–77).

Huangzhou, V pomladni noči

Huangzhou, v pomladni noči ob sprehodu ob vodi na poti iz krčme. Pijan. Mesečina se je razlivala po mostiču, razsedlal sem konja, da bi malo legel in si odpočil. Prebudil sem se šele ob zori. Objem gora in rečna struga so se zazdeli, kot da niso od tega sveta. Na mostu sem spesnil to pesem.

Val za valom. Blesketanje.
Z oblaki je nebesni obok postlan.
Moj žadno beli konj, ves blaten, je razsedlan.
Zalegel bi v dišečo travo, ker sem pijan.

Ah! Soj mesečine se je razdrobil kot žad.
Nocoj zeleneča vrba bo konjev pristan.
Glava omahne v roke, preveč sem zaspan.
Ob zori me kuku predrami v nov pomladni dan.

Pesem je iz leta 1082, ko je Su Shi po polomu v karieri začel iskati uteho v naravi, v religiji, v tem času se je namreč začel zanimati za budizem. Pesem implicira duhovno prebujenje, ki ga je v Su Shiju predramil pobeg iz rok smrti v ječi in izgon v Huangzhou. Su Shi je s slikanjem narave v obliko *ci* prinesel novost – poezijo polj, novo temo pa je v tej pesmi podkrepil s sposojenim verzom od začetnika poezije polj v obliki *shi* – Tao Yuanminga 陶淵明 (?365–427).²⁰ Tao Yuanming je bil navdih Su Shiju, ki je že v Xuzhouju kmečko tematiko vnesel v poezijo *ci*, kar so nadaljevali kasnejši pesniki (npr. Xin Qiji 辛棄疾 (1140–1207)).

19 »Vranje prizorišče« meri na dvorno uradniško prizorišče. Vladajoča struja z Wang Anshijem na čelu (vendar ne Wang Anshi sam, ki se je kasneje spoprijateljil s Su Shijem) je presodila, da Su Shi v več pesmih smeši in kritizira novo strujo oblasti in njene reforme. Posledice Su Shijeve kazni, ki jo je prejel, ječo in izgon, pa je občutilo veliko njegovih sorodnikov in prijateljev, kar je v pesniku pustilo občutek krivde.

20 Poezija polj gre z roko v roki s pokrajinsko poezijo, opeva lepoto kmečkega življenja, polj in vrtov. Za začetnika te teme velja Tao Yuanming, pesnik iz Obdobja šestih dinastij, ki je opustil uradniško službo, se preselil na podeželje in kmetoval, kar je navdihnilo poezijo polj.

Dodaten prispevek k pomenu pridajo tudi sposojeni izrazi od Xie Lingyuna 謝靈運 (385–433), ki velja za začetnika pokrajinske poezije (*shanshui shi* 山水詩), Guo Puja 郭璞 (276–324), ki je prispeval k poeziji o iskanju nesmrtnosti (*youxian shi* 游仙詩), iz katere se je razvila pokrajinska poezija, Zheng Guja 鄭谷 (849–911), pesnika, ki je izkusil puščavniško življenje v naravi. Svoj učinek naredijo tudi izrazi iz *Knjige pesmi*, ki asociirajo na preprostost, čistost (valovanje in prispodoba z žadom, ki se razdrobi).

Praznik dveh devetk na stolpu Qixia²¹

Tok tok, trkljajo kaplje po strehi paviljona,
Tik tik po gladini jezera je zmotil mir.
Nekoč je praznovanje lepšal konjski dir.²²
danes pa je le mračnega hladu izvir.

Ne krivim rumenih krizantem, ker še ne cvetijo.
Zamoti me nališpane lepote zbir.
Ob vinu ni treba misliti jutrišnjih ovir.
Še preden migneš, »danes« je že od »nekdanj« okvir.

V tej tradicionalni pesmi iz leta 1083 (ali 1082) je v ospredju praznik. Za razliko od prejšnje pesmi je ta prepojena s turobnim ozračjem, še dodatno podkrepljenim z od Du Muja 杜牧 (803–852) in iz *Pesmi iz dežele Chu* (*Chu ci* 楚辭) sposojenima izrazoma, ki sicer nista navezana na temo.

Vse naslednje pesmi se uvrščajo v četrto fazo pesnikovega ustvarjanja. Naslednji dve pesmi sta najverjetneje nastali hkrati, povezani sta z isto rimo.²³ Hkrati pa sta obe pesmi povezani z imenom Shengzhi.²⁴ Wang Shengzhi 王勝之 naj bi bil

21 Po tradiciji so se za praznik dveh devetk (deveti dan devetega meseca po lunarnem koledarju) ljudje vzpeli na gore, si v veri, da močan duh odganja zle duhove, nataknili cvet japonskega dreva in pili krizantemino vino, ki ravno tako odganja zlo in prinaša dolgo življenje. V Huangzhouju je Su Shi prijateljaval z nadzornikom Xu Junyoujem 徐君猷 (?–1083), ki je imel več konkubin, začetek druge kitice kaže na praznovanje v prijateljevi družbi.

22 Su Shi cilja na praznovanje v Xuzhouju nekaj let prej, ko so za ta praznik priredili konjske dirke.

23 Pesnik ne uporabi le glasovnega ujemanja, ampak uporabi celo iste besede na koncu verzov, kar se v prevodu razgubi.

24 Različne interpretacije ime »Shengzhi« velikokrat povežejo z eno izmed ljubljenih konkubin Xu Junyouja 徐君猷 (?–1083). Vendar Shi in Tang v anotirani izdaji navajata več razlogov, zakaj so te

Wang Yirou 王益柔 (1015–1086), Su Shijev stari prijatelj. Čeprav je že obstajala tradicija poklanjanja pesmi *shi*, Su Shi velja za inovatorja poklanjanja pesmi *ci*. Pesnik je v vsakem obdobju v vsakem kraju sklepal prijateljstva, prijateljstvo je v njegovem življenju konstanta in tudi pogosta tema v poeziji. Prva pesem je tako poklon prijatelju Shengzhiju, druga pesem pa govori o istem prijatelju, ki ga je Su Shi srečal v Gushouju 姑熟 na poti, ko se je 1084. leta iz Huangzhouja vračal na sever.

Shengzhiju podarim čaj iz Shuangjinga, Jianxija in iz izvira Gulian²⁵

Letos je čajevec *longbei*²⁶ še posebej bohoten.
 Že nekdanj so cenili izvir Gulian, njegovih vod bistrino.
 Čaj iz belih kali, prežet z božansko veličino,
 prepojen z dveh severnih studencev globočnino.

Vrela voda prelita čez čajeve liste ustvari gosto belino,
 po vrhu skodelice spleta penino.
 Ni lepote primerljive s čajevno svežino.
 Združuje belopoltih rdečeličnih žensk milino.

Pesem je nastala leta 1082 ali 1084. Su Shi je najprej pesem naslovlil »Pesem o čaju«, saj opeva čaj in je poleg poklona hkrati tudi primer pesmi o stvareh (*yongwu ci* 咏物詞).²⁷ Su Shijeva posebnost tudi v teh pesmih so pesmi o stvareh, ki vsebujejo osebni čustveni ton (Guo 1990, 79–87). Su Shi je v več pesmih *shi* kot *ci* čaju namenil pozornost, ga personificiral ali uporabil kot metaforo za človeka.

razlage verjetno napačne. Poleg tega da se nobena od Xu Junyoujevih konkubin ni pisala Wang, Su Shi najbrž ni podaril dragocenega čaja konkubini, prav tako se je konkubina, ki naj bi ji bila ta pesem posvečena, po gospodarjevi smrti preselila na jug in je Su Shi ne bi več mogel srečati v Gushouju, na kar napeljuje druga pesem.

- 25 V dinastiji Song koreninita dve slavni vrsti dragocenega čaja: ena vrsta prihaja iz Jianxija 建溪 (Fujian 福建), druga pa iz Shuangjinga 雙井 (Jiangxi 江西). Izvir Gulian 谷簾 izvira v provinci Jiangxi in je v dinastiji Song še veljal za najboljšo pitno vodo.
- 26 Longbei 龍焙 je bilo sprva ime studenca v Jiananu 建安. V Songu pa je čaj iz okolice Jianxija postal zelo cenjeni čaj, ki si ga je posluževal cesarski dvor, zato se je čaja prijelo ime *longbei*, v dobesednem prevodu »zmajevno sušenje«.
- 27 Pesem o stvareh je pomembna tema v kitajski poeziji. Gre za pesem, ki si za tematiko vzame nek predmet, rastlino, žival ipd. ter skozi oris izrazi določeno čustvo: občutek v telesu, patriotska čustva ipd. Skoraj nikoli ne gre zgolj za preprost opis neke stvari, večkrat gre za metaforo. V poeziji *ci* pred Su Shijem je tovrstnih pesmi izredno malo, v Su Shijevem opusu pa je najti več kot trideset pesmi *ci* o stvareh (o snegu, valovih, luni, različnih rastlinah, glasbilu, pticah ...), ki kažejo Su Shijevo zanimanje za svet okoli njega (Tang 1992, 123–4).

Pesnik omeni konkretne kraje, ki so zaznamovali zgodovino, tudi ves spev o čaju kaže na poznavanje dejstev in legend o čaju, ki jih je črpal iz različnih zgodovinskih zapiskov, zraven pa vnašal izraze iz del drugih avtorjev, ki so opevali čaj, npr. Ouyang Xiu 歐陽修 (1007–1072), Lu Guimeng 陸龜蒙 (?–881), Liu Yuyi 劉禹錫 (772–842) idr.

V Gushouju spet srečam Shengzhija, na isto rimo²⁸

Sanje hrepenenja so po slovesu odtekle kakor reka,
a s solzami prepojeni robec je še vedno izvir dišav.
Jaz, učeni starec, od utrujenosti ves mlahav,
prijatelj pa skoraj nesmrtnik v žadastem vrtu večnih dobrav.

Lepotica se ziba kot cvetje v meglicah, v piših nežnih sap.
Biser med pesmimi, kot kapljica vode čist in lesketav.
Starca očarajo obrvi, pogled begav.
Ona s pahljačo si zastre obraz, da je ne bi prepoznal.

Pesem je nastala leta 1084 ob ponovnem srečanju Su Shija s Shengzhijem, oba že v letih na zabavnem večeru gledata plesno in pevsko predstavo Shengzhijeve nekdanje konkubine, ki ga še ni pozabila. Pesem sledi tradiciji, saj je hrepenenje primarna tema oblike *ci*, vendar jo je Su Shi natrpal s sposojenimi izrazi iz različnih virov: motive hrepenenja (solze, minljivost) je našel pri Xu Hunu 許渾 (?–?, pozni Tang) in Du Fujū 杜甫 (712–770), *Obsežnih zapiskov iz obdobja Taiping* (*Taiping Guangji* 太平廣記), izrazi, ki orišejo žensko so sposojeni iz *Knjige obredov* (*Liji* 禮記), *Knjige pesmi*. Vir na temo manj navezanega orisa lirskega subjekta in prijatelja je *Knjiga dinastije Han* (*Hanshu* 漢書), prispodobe smrti pa Qu Yuan 屈原 (340–278 pr. n. št.). Z množico aluzij pesnik prida k razsežnosti teme hrepenenja na ta način preseže sicer zelo omejeno temo.

28 Interpretacije, ki razložijo, da pesem govori o Shengzhi, ljubljeni konkubini Xu Junyouja, pesem pojasnijo, kot da je Su Shi nedolgo po Xujevi smrti na zabavnem večeru uzrl Shengzhi. V njenem pevskem in plesnem nastopu ni bilo zaznati sledu o nedavni izgubi. Nenadoma je tudi ona med gosti zagledala prijatelja svojega nedavno umrlega gospodarja, kar je v njej prebudilo krivdo in sram (Zou 2003, 512–5).

Dvorana Pingshan

Ko sem tretjič obiskal dvorano Pingshan,²⁹
 že pol življenja je mimo švignilo ko strela.
 Patrona je že desetletje prej smrt vzela.
 Mojstrova pisava na steni je kot bi se kača in zmaj v ples ujela.³⁰

Rad bi se oprl na uglednega poeta,
 ki poje, kako je z vetrom spet pomlad privela.
 Ni treba reči, da kot bi mignil, bo vsaka bol zbledela,
 da bodo vse tegobe, kakor sanje, v hipu kup pepela.

Pesem govori o Su Shijevem potovanju skozi Yangzhou verjetno leta 1084, na novo delovno mesto v Ruzhouju 汝州.³¹ V Yangzhouju je nekdaj služboval pomemben politik, zgodovinar, pesnik (tudi mojster poezije *ci*), literat, filozof, kaligraf – Ouyang Xiu. Gre za pesem o določeni osebi, ki jo je Su Shi obogatil z iz Ouyang Xiujeve pesmi sposojenimi besedami (prva dva verza druge kitice). Vir sposojenih in preoblikovanih zadnjih dveh verzov pa je Bai Juyi 白居易 (772–846), ki je tudi potoval skozi Yangzhou, kjer je srečal dragega prijatelja Liu Yuyija 劉禹錫 (772–842).

29 Dvorana Pingshan 平山堂 je del starodavnega templja Daming 大明寺 v predmestju Yangzhouja 揚州, ki jo je dal sezidati Ouyang Xiu 歐陽修 (1007–1072) v času službovanja tam. Ouyang Xiu je bil zelo vplivna osebnost in je zasedal pomembne položaje, od urejanja dvorne knjižnice, vodenja akademije Hanlin 翰林, do zgodovinopisja ipd., vendar si je zaradi vplivnosti in moči nakopal tudi precej nasprotnikov, eden med njimi je bil tudi Wang Anshi, čigar patron je bil ravno Ouyang Xiu. Ti nasprotniki so mu podtikali različna kazniva dejanja, med drugim incest, čemur sicer nihče ni verjel, ampak mu je sledeča preiskava precej razglodala ugled.

30 Čeprav v času nastanka pesmi Su Shi ni imel več priložnosti srečati spoštovanega prijatelja, od katerega se je zadnjič poslovil že pred več kot desetletjem, se ob obisku dvorane zdi, da je njegov duh še živ, njegove kaligrafije, napisane na steni, se zdijo deset let po smrti še vedno sveže. Čeprav je bil tudi Ouyang Xiu v svojem sicer uspešnem političnem življenju diskreditiran, so bila njegova dela na področju zgodovinopisja, literature in kaligrafije so bila ves čas zelo cenjena.

31 Tudi o nastanku te pesmi obstajajo različne interpretacije. Shi in Tang jo datirata z 1079, ko je Su Shi potoval v Huzhou 湖州. Takrat je bil Yangzhou pomembno središče, ki ga je Su Shi v svojih potovanjih iz prestolnice v Hangzhou, potem v Mizhou in Huzhou moral prečkati.

V slovo Qian Mufuju³²

Ni treba vzdihov, ko te sprejme hlad,
a moraš v službo deželne visokosti.
S teboj, prijatelj, obujam spomine o mladosti.
Moram se umakniti pravi čas, zaupati življenju in modrosti.

Belolas,
z zvrhano kupo obtožb, zavrnitev, grenkosti.
Kako jih ne bi utapljal v vinu z gosti!
Prijatelj, pijan sem od tvojih kreposti.

Pesem slovesa, datirano z letnico 1088, je Su Shi poklonil uradniškemu prijatelju Qian Xieju 錢勰 (1035–1097). Poleg ostalih implikacij, npr. sposojena verza od Cao Pija 曹丕 (187–226) in Du Fuja, je v prvih dveh verzih Su Shi vnesel najprej aluzijo na Geng Yana 耿弇 (3–58) (preoblikovan citat iz *Knjige poznega Hana* (*Hou Hanshu* 後漢書), ki je služil dvoru, potem pa še na Konfucija, ki je zapustil rodno deželo (preoblikovan citat iz *Mengzija* 孟子), kar priča o tem, kako visoko mnenje je gojil o prijatelju.

Sledi sklop treh pesmi, ki so nastale istočasno, v letu 1091 v Hangzhouju, so med seboj povezane ne le tematsko, ampak skozi tri pesmi avtor ohranja tudi isto rimo.³³

Uživanje v vonju volčina v templju Baoyunzhen

Prijatelj³⁴ zmeden pogleduje po volčinu,
ko moj stari nos je zavonjal sladke dišave.
Vratovi lepotic so nekdaj oddajali volčinove vonjave.³⁵
Privreli so pomladni sni nesmrtnne glave.

32 Qian Xie 錢勰 (1035–1097), Su Shijev prijatelj, uradnik, ki ga je Su Shi pospremil v Yuezhou 越州, ko se je priključil dvornim zbirateljem gradiva (knjige, slike, dragocenosti), a čutil zagato razklanosti: na eni strani je bil zvest vladarju, na drugi strani pa sta se v njem kopičili jeza iz žalost, ko je gledal bedo ljudstva.

33 Su Shi ne ohrani le rime, ampak celo zaporedno ponavlja iste besede na koncu istih verzov v vsaki pesmi.

34 Cao Zifang 曹子方, Su Shijev prijatelj, uradnik.

35 Verz cilja na ljubljeno lepo konkubino cesarja Xuanzonga Yang Guifei 楊貴妃, katere vratni šal je bil prepojen z vonjem po volčinu in jo vso odeval v vonj, ki se je širil z njo.

Neprimerljiv z žadastim cvetjem za svetiščem Houtu,
 ne s škrlatnimi potonikami s palačne planjave.³⁶
 Volčinov cvet še ovel ne izgubi slave.
 Ganjena seževa po vinu, nazdraviva na cvetove dišave.

Pesem je primer pesmi o stvarih, tokrat je opevan cvet volčina. Vonj volčina ima moč predramiti nesmrtnike (aluzija na Li Baija) in v prijatelju vzbudi pomladne sanje, ljubezensko hrepenenje. Pesnik je Cao Zifanga 曹子方 (1069–1127) (tudi v drugih delih) primerjal z nesmrtnim Li Baijem, kar je podkrepil z od Li Baija sposojeno besedno zvezo. V oris cveta je vpletel legendo o Yang Guifei 楊貴妃 (719–756) ter zgodovinska kraja, ki sta bila znana po določenem cvetu.

Ostali gostje so že napesnili k tej melodiji, jaz pa vlečem rimo še naprej

Malo poslopje, rdeči stebri, oviti v okrašje.
 V stolpu boben oddoni v noči globine.
 Veter obrne smer, sprši meglice. Soj mesečine.
 Privej vonj volčina in mi vzbuja sna skomine.³⁷

V gruči lepotic nazdravljamo iz velikih čaš.
 Škrlatni cvetovi v laseh namesto medenine.
 V srcu noči svetilka pojema, a živahnost ne mine,
 družbo še prevevajo izvrstne umetnine.

Su Shi je obdržal motiv volčina, ki povezuje vse tri pesmi, vendar je temo te pesmi, ki sledi tradiciji, premaknil na družabnost in prijateljstvo, popivanje (izraz sposojen iz *Knjige dinastije Han*) s pridihom brezskrbnega življenja v krogu lepotic (sposojen Du Fujev metaforični izraz). Takšni zabavni in kreativni večeri pa so značilnost zgodnjega obdobja Severnega Songa, ko je v državi vladal mir in ko so se mesta bohotala v razkošju, inteligenca pa se je zbirala ob vinu in petju ter skupaj pesnila. Vira še ostalih sposojenih izrazov, ki s temo nista neposredno povezana, sta *Pesmi iz dežele Chu* in Meng Jiao 孟郊 (751–814).

36 Tempelj Houtu 后土祠 je stal zunaj mesta Yangzhou. Škrlatne potonike so cvet mesta Luoyang 洛陽, prestolnici zgodnjega Tanga, kjer je stala palača Penglai 蓬萊.

37 Volčin naj bi izviral iz gore Lushan 廬山 v provinci Jiangxi, kjer naj bi menih v sanjah zaduhal močan vonj, a ni poznal imena rože. Ko se je prebudil, je poiskal vir dišav in rožo poimenoval kot »vonj sna«. Druga razlaga govori o tem, da cvet velja za srečno znamenje, prinaša srečo, zato se ga drži tudi ime »vonj sreče«.

Še enkrat na isto rimo se norčujem iz Zifanga. Gost volčin primerja s klinčevcem, zato mu razložim.

Ni čudno, da cvet toči sovražne solze,
ko sliši, da s klinčevcem³⁸ zmerjaš volčin,
ga v zmoti prištevaš deželi Wu kot del njenih veličin,³⁹
kot prej že kdaj je storil to kak neuk capin.

Pijan, s črnilom popackam rokav, ko verze kujem.
Cvet pa sramežljivo rdi kot kak fantin,
ve, da starec še posebej občudujem cvet vrlin.
Rdiš tudi ti, v strahu, da cvet se razjezi zaradi tvojih mojstrovlin.

Pesnikov predgovor razloži, da gre za šaljivo pesem, posmehovanje prijatelju, čeprav gre za pesem o stvareh, je pesnik na šaljivi način personificiral volčinov cvet. Šaljivi ton v poeziji *ci* je Su Shijeva inovacija. Tudi v to pesem je pesnik vpletel izraz, ki asociira na legendo iz zgodovine.

Namestniku v Hangzhouju Lin Zizhongu

Kot včeraj se zdi moj prihod v Jingkou.⁴⁰
Danes pa me v prestolnico vabi vladar.
Kaj stari uradnik lahko sploh da novincu v dar?
Pustil sem mu gora in jezera inventar.⁴¹

V stoletju se zamenja tudi obraz narave.
Moje besede preveva trpek žar.
Novi veljak, prežet s talenti, ki zna zanetiti vihar,
pa naj napesni hvalo krajini, opoje njen čar.

38 Zimzeleno dišeče drevo, ki raste v tropskih predelih. Zgodaj spomladi zacveti, cvetovi so vijolični. Posušeni cvetni popki pa so poznani kot nageljnovе žbice.

39 Gre za aluzijo na Sima Xiang 司馬相 (179–117 pr. n. št.), ki je napačno domneval, da sadež luju 廬橘 raste v deželi Wu 吳 – današnja provinca Shaanxi 陝西). Tu Cao Zifang 曹子方 (1069–1127) je očitno v svojem delu napačno predvideval, da rožnati klinčevci izvira iz dežele Wu.

40 Mesto Zhenjiang 鎮江 v današnji provinci Jiangsu 江蘇.

41 Verz cilja na jezero Xihu 西湖 v mestu Hangzhou, okoliške gore in na Su Shijevе pesmi, ki opevajo lepo pokrajino in mesto in jih je sam poimenoval »koani jezera in gora« (*hu shan gong an* 湖山公案). Namestnik, novi uradnik Lin Zizhong sicer, ni prejel nobenih starih nedokončanih nalog.

Poklonilna pesem ob slovesu je iz leta 1091, ko je bil Su Shi iz mesta Hangzhou poklican nazaj v prestolnico za vodjo akademije Hanlin.⁴² Čas, ki ga je Su Shi prebil v Hangzhouju je bil brez večjih pretresov. Pred odhodom je srečal novega nadzornika, Lin Zizhonga 林子中 (?–?), za kogar je Su Shi izrazil še na drugih mestih, da je ne le človek mnogih talentov, ampak ima tudi herojski pogum in moč, ki lahko »zaneti vihar«. Sposojeni citati v tej tradicionalni pesmi (misel iz tretjega verza od Meng Qija 孟榮 (pozni Tang), od Du Fuja, iz *Knjige poznega Hana* ne napeljujejo neposredno na temo.

Pesem o slivovih cvetovih

Na dolgi poti se konj potunka v nežni vonj.
Skozi dim se sklanja mesec odet v bledikav plet.
Čudovit je v valovanju ujet lesket.
V zelenih vejah zimski feniks najde svoj prilet.

V zelenih vejah zimski feniks najde svoj prilet.
Čudovit je v valovanju ujet lesket.
Skozi dim se sklanja mesec odet v bledikav plet.
Na dolgi poti se konj potunka v nežni vonj.

Ta pesem o stvareh je t. i. palindromska pesem: pesem se od konca do začetka (od zadnje besede do prve besede) bere enako kot od začetka do konca, kar se v prevodu razgubi.⁴³ Primere palindromskih pesmi je sicer najti že pred Su Shijem v zgodnjem obdobju Severnega Songa. Nastala naj bi leta 1096, ko je bil Su Shi v Huizhouju 惠州. Naslov napeljuje na slivove cvetove, vendar so ti implicirani zgolj v vonju in lesketanju v mesečini. Ker je v središču besedna igra, pesem nima drugih elementov, ki bi podprli temo.

42 Akademijo Hanlin je v dinastiji Tang ustanovil cesar Xuanzong 玄宗 (685–762). Zbirala je krog učenjakov, ki je deloval na področju interpretacije konfucijanskih tekstov. Na akademiji so že prej delovali pomembni pesniki, kot npr. Li Bai, Bai Juyi, Ouyang Xiu idr.

43 馬趁香微路遠，沙籠月淡煙斜。渡波清澈映妍華。倒綠枝寒鳳掛。掛鳳寒枝綠倒，華妍映徹清波。渡斜煙淡月籠沙。遠路微香趁馬。

Slivov cvet

Žadaste kosti, otožne od bolezni,
tvoj ledeni žar preveva duh nesmrtnih sil,
ki se kot dar od morskih vil
razliva nate z zlatokljunovih pisanih kril.

Puder bi pokvaril tvoj beli obraz
in ustnice ne potrebujejo rdečil.
Tvoja veličina sega onkraj zorinih barvil,
še hruškov cvet ni vreden tvojih sanj in idil.

Pesem je verjetno nastala leta 1096, ko je bil Su Shi v mestu Huizhou.⁴⁴ Gre za pesem o predmetih, kjer je opevani predmet tudi metafora za preminulo konkubino Chaoyun 朝雲. Žadaste kosti so sposojena metafora za slivov cvet iz Meng Changove 孟昶 (919–965) pesmi, vir primerjave slivovih cvetov s hruškovimi pa je najti v Wang Changlingovi 王昌齡 (698–756) pesmi (*shi*) z istim naslovom.

Praznik sredine jeseni⁴⁵

Vsakdanje zadeve so kot sen.
Koliko jeseni v življenju je prežetih z mrzolino!
Veter z raztresanjem šelestečega listja moti nočno tišino.
Obrvi in lasje so vse bolj odeti v sivino.

Oblaki prekrivajo osamljeno jesensko luno.
Melanholija. Gostov malo. Pusto vino.
Kdo bo z mano občudoval svetlo mesečino?
S čašo v roki se zazrem proti severu v temno praznino.

O času in kraju nastanka te pesmi si raziskovalci niso enotni. Morda gre nastanek v leto 1080, ko je bil Su Shi v izgnanstvu v Huangzhouju, ali pa gre za pozno delo

44 Tudi to pesem spremljata dve različni interpretaciji. Prva interpretacija se tiče pesmi o stvareh kot take. Sliva zacveti zgodaj spomladi, prej kot ostalo cvetje, kar vnaša pridih osamljenosti, čistosti. Žadaste kosti in ledeni sij ji dajejo pridih nesmrtnosti. Zlatokljuni ptič je papiga, kar napeljuje na podnebje mesta na jugu Kitajske. Zadnja dva verza kažeta Su Shijevo stremljenje k čistemu karakterju, idealnemu karakterju, neomajni veri, integriteti. Druga interpretacija pa govori o tem, da je Su Shi spesnil pesem o stvareh kot žalno pesem ob smrti konkubine Chaoyun.

45 Praznik sredine jeseni je petnajsti dan osmega meseca po lunarnem koledarju, ko je polna luna največja v letu. Ob tej priložnosti se družine zberejo, da bi skupaj občudovali polno luno.

iz leta 1097, ko je bil Su Shi v izgnanstvu na otoku Hainan 海南.⁴⁶ Glavna tema je praznik, z njim povezani motiv pa polna luna, zakrita z oblaki, metaforo, ki jo je najti v *Devetnajst starih pesmi* (*Gushi shijiu shou* 古詩十九首) in pri Li Baiju. Tudi motiv osamljene lune je Su Shi našel pri Du Fuju 杜甫 ali Xie Zhuangu 謝莊 (421–466). Še druge s temo manj povezane asociacije zajemajo sposojeni izraz iz Zhuangzija 莊子 (369–286 pr. n. št.), verz od Xu Yina 徐寅 (?–?, pozni Tang), preoblikovan verz Han Yuja 韓愈 (768–824). Posebnost te pesmi je, da je pesnik bolečo izkušnjo realnega življenja podal v herojskem slogu v napevu, ki sicer spada v nežni slog.

Dekle menda že ve, da je njegovo srce nekje drugje

Dekle menda že ve, da je njegovo srce nekje drugje.
 Četudi sama, si vzame čas za olepšave.
 Kdove, komu v spomin to noč izgorevajo dišave.⁴⁷
 V otožnem upanju se dim vije v višave.

V vrtincih vetra plapolajo črni lasje.
 Ko srka vino, rdijo na obrazu jeza, sram, težave.
 Vanjo zevajo prazne noči širjave.
 Kot lepotica so mesečinine bleščave.

Pesem ni naslovljena, niti nima drugih oznak glede časa nastanka ali pesnikovega predgovora. V prvem verzu je pesnik s pomočjo besedne zveze, skovane na podlagi Li Shangyinovih 李商隱 (813–858) verzov, vpeljal zgodbo nesrečne ljubezni. Tema hrepenenja in pesnikova primerjava mesečine z lepotico sta tradicionalni, kar je pesnik še poudaril s sposojeno besedno zvezo za mesečino iz *Knjige pesmi*. Motiv prižiganja dišav med čakanjem na ljubimca je besedna zveza, sposojena iz Wen Tingyunove 溫庭筠 (812–870) pesmi.

V celotni zbirki poezije *ci* iz dinastije Song (Tang 1996, *Quan Song ci*) je navedena še naslednja pesem, katere avtorstvo je vprašljivo. Zbiralci so mnogokrat kako gradivo pripisali napačnim avtorjem.

46 Vsekakor je pesem prežeta z občutkom osamljenosti. Po izgonu je Su Shi malokrat imel priložnost srečati tako brata, s katerim sta si bila nekdaj zelo blizu, kot stare prijatelje. Ker za delovno mesto v Huangzhouju ni bil plačan, je precej obubožal, kar je še bolj zdesetkalo družabno življenje. Podobne razmere je srečal tudi na Hainanu, kjer je revščina zijala vanj na vsakem koraku. Lepa, polna luna je prekrita z oblaki, kar prinaša pridih razočaranja in implicira stremljenje k popolnosti ali stremljenje za ideali v življenju, ki se zdijo kot sanje. V zadnjem verzu se lirski subjekt obrne proti severu, pogrša prestolnico.

47 Ženske so prižigale dišave kot prošnjo za blagoslov.

Lepotica

Par feniksov na sponki kot v meglicah pod tančico,
ki zakriva črnino vranjih las.
Po kom se ozira in se ne vrne v domači predolgčas?
Plaši jo misel, da konj pred vrati bo ubral kas.

Kradoma se ji smeh povrne v oči.
Molče si uredi obleko in okras.
Ko sreča rožo iz Wulinga, prevzel ga bo njen vilinski stas.⁴⁸
srce mu v hipu raztopi, kakor pomlad raztaja zimski čas.

Pesem sodi med pesmi o stvareh, tokrat je opevani predmet lepotica, pesem pa ima tudi pridih ženskega hrepenenja, tokrat s srečnim razpletom, ko se ljubimec pojavi. Legendo o Wulingu 武陵 je Su Shi našel pri Chu Guangxiju 儲光羲 (706–763). Še druge na temo manj navezane besedne zveze si je Su Shi sposodil pri vladarju Wuju države Liang 梁武帝 (464–549), Zhang Yueju 張說 (667–730), Zhang Pingziju 張平子 (78–139), Li Baiju in verz pri Yan Jidaoju 晏幾道 (1030–1106).

Zaključek

Vse Su Shijeve pesmi na melodijo »Mesečina na zahodni reki« spadajo v obdobje, ko je bil Su Shi že v Huangzhouju ali po njem, torej ali v obdobje, ki velja za vrhunec pesnikovega ustvarjanja, ali v pozno obdobje, ko je bil pesnik že ostarel v smislu, da je izgubil mladostni herojski duh.⁴⁹ V Su Shijeви poeziji znotraj tega napeva z le petnajstimi primeri lahko najdemo tematsko pestrost, ki v precej veliki meri pokriva njegovo poezijo *ci* nasploh. V tem primeru, za razliko od bolj ali manj konsistentnih tem pri avtorjih, ki so pesnili na ta napev pred Su Shijem, že

48 Pesnik moškega primerja z Liu Chenom 劉晨 iz legende o Wulingu 武陵: legenda pravi, da se je Liu Chen leta 62 (dinastija Han) napotil v svete gore Tiantai 天臺 nabirati zeli, se izgubil, potem pa se znašel v družbi nesmrtnih vil, le te so ga povsem omrežile.

49 Poezija iz obdobja v Huangzhouju nasploh kaže odmike od povsem tradicionalnih pesmi *ci*. Po slogu so si pesmi iz obdobja v Huangzhou in iz poznega obdobja podobne, gre za zrela dela, značilno za te pesmi je, da kažejo duhovno prebujenost, konec koncev je bilo izgnanstvo v Huangzhou nadomestek za smrt v ječi, novo življenje, zato tudi pesmi preveva večje zavedanje življenja, so mnogo bolj čustveno nabite, vsebujejo misli o življenju in čudovite slike narave. V tem obdobju tudi pristop vnašanja elementov *shi* v poezijo *ci* doseže vrhunec (Guo 1990, 68–74). Mnogo daljše pozno obdobje so še vedno pretresale politične spletke, zaradi katerih je Su Shi menjaval delovna mesta in potoval: kar trikrat se je vrnil v prestolnico, v okviru delovnih obveznosti je obiskal Dengzhou 鄧州, Hangzhou, Yingzhou 穎州, Yangzhou, Dingzhou 定州. Poezija ohranja večinoma enake značilnosti.

ni mogoče več govoriti o povezanosti vsebine z naslovom napeva, sploh se zdi, da pesnik na enem napevu načrtno preizkuša najrazličnejše teme. Med petnajstimi pesmimi na melodijo »Mesečina na Zahodni reki« jih sicer pet ohranja motiv lune in mesečine in v treh je najti motiv vode. Kar šest pesmi je mogoče opredeliti kot pesem o predmetih (slivov cvet, volčin, čaj, lepotica).

Pesmi na melodijo »Mesečina na Zahodni reki« so kot Su Shijeve pesmi *ci* nasploh s stališča tematike ali tradicionalne ali inovativne. Tradicionalne večinoma ohranjajo nežni stil in tematsko pokrivajo področja, ki so postala glavne teme poezije *ci*: družabnost in prijateljstvo, brezskrbno življenje (npr. »Ostali gostje so že napesnili [...]«), pesmi o stvareh (npr. pesmi o slivovih cvetovih ali volčinu), slovo (»V slovo Qian Mufuju«), poklonilne pesmi (npr. »Shengzhiju poklonim čaj«, »V Gushouju spet srečam Shengzhija«, »Namestniku v Hangzhouju [...]«), žensko hrepenenje (»Dekle menda že ve [...]«), praznik (npr. »Praznik dveh devetk [...]«). Inovativnost znotraj tega napeva pa se kaže v temah, kot so bolečina realnega življenja (»Praznik sredine jeseni«), šaljivost in humor (»Še enkrat na isto rimo [...]«), tolažba v prijateljstvu (eno vidnih imen v več pesmih je npr. Xu Junyou) in duhovno prebujenje (»Huangzhou, v pomladni noči«).⁵⁰ Primer presegevanja tradicije je tudi to, da Su Shi v napev nežnega sloga vnese herojsko vsebino (»Praznik sredine jeseni«).

Glede tematske širine je že na enem primeru napeva z zgolj petnajstimi pesmimi razvidno, da so, ne glede na to ali pesnik sledi tradiciji ali vnaša novo temo, pesmi natrpane z bogato vsebino in večkrat presežejo eno središčno temo. Su Shi v vsako pesem vnese osebni čustveni ton, glavni postopek ravnanja s poezijo *ci* kot vrsto poezije *shi* pa je vnašanje na temo vezanih aluzij. Največkrat si pesnik sposoja besedne zveze, pogosto pa tudi preoblikuje verze/stavke, a ohrani pomen iz drugih literarnih, zgodovinskih, filozofskih del, od avtorjev, ki so s temo na nek način povezani. Pesnik spretno tudi izbira besedne zveze, ki asociirajo na mitološke, zgodovinske, literarne zgodbe, ki v temo vnesejo dodatno širino. Vnašanje pogosto več kot zgolj enega citata ali ključnega izraza v eno pesem, ki pridajo k pomenu in obogatijo vsebino, kaže pesnikovo razgledanost in široko poznavanje zgodovinske in literarne tradicije. Opazno je tudi ponavljanje izrazov in virov še v drugih pesnikovih delih, kar pove veliko o pesnikovih preferencah v literarni tradiciji. Čeprav je bilo takšno sposojanje že pred Su Shijem del pesniške tradicije in pomemben element pri ustvarjanju pesniškega jezika, pa je Su Shi z vnosom sposojenih elementov v poezijo *ci* in skrbnim izbiranjem virov, ki so bili s temo povezani, presegel poetične učinke ter vnesel novo širino

50 Te štiri teme (boleča realnost, prijateljstvo, humor, duhovno prebujenje) so Su Shijeve iznajdbe v poeziji *ci* nasploh (Guo 1990, 132–46). Nekaj inovativnost v tematiki je zaznati tudi v poznem obdobju: obujanje spominov in nostalgija, osebna izpoved, umik v samoto (Guo 1990, 154–65). Vendar pesmi na melodijo »Mesečina na Zahodni reki« neposredno ne zajemajo teh tem.

v temo. S tem je postavil zgled drugim pesnikom poezije *ci* in prispeval h popolnemu razvoju pesniške oblike.

Viri in literatura

- Guo, Meimei 郭美美. 1990. *Dongpo zai cifeng shang chengji yu chuangxin* 東坡在詞風上承繼與創新. Taibei: Wenjin.
- Liu, Zunming 劉尊明. 2012. "Songdai cidiao ji yongdiao de tongji yu fenxi 宋代詞調及用調的統計與分析." *Jilu xuekan* 齊魯學刊 4: 124–30.
- Long, Muxun 龍沐勛. 1986. *Tang Song ci gelü* 唐宋詞格律. Taibei: Liren.
- Mao, Kun 茅坤. 2009. *Tang Song ba dajia* 唐宋八大家. Hefei: Huangshan shushe.
- Shi, Shenghuai 石聲淮, and Lingling Tang 唐玲玲. 1993. *Dongpo yuefu biannian jianzhu* 東坡樂府編年箋注. Taibei: Huazheng.
- Tang, Guizhang 唐圭璋, ed. 1996. *Quan Song ci* 全宋詞. Zhengzhou: Zhongzhou guji.
- Tang, Lingling 唐玲玲. 1992. *Dongpo yuefu yanjiu* 東坡樂府研究. Chengdu: Bashu shushe.
- Wang, Weiyong 王偉勇, and Naiwen Xue 薛乃文. 2012a. "Zonglun cide qiyuan (shang)" 綜論詞的起源(上). *Zhongguo yunwen xuekan* 中國韻文學刊 26 (3): 4–13.
- . 2012b. "Zonglun cide qiyuan (xia)" 綜論詞的起源(下). *Zhongguo yunwen xuekan* 中國韻文學刊 26 (4): 30–40.
- Wu, Ouding 吳藕汀, and Xiaoding Wu 吳小汀. 2005. *Cidiao ming cidian* 詞調名辭典. Shanghai: Shanghai shudian chubanshe.
- Wu, Xionghe 吳熊和. 1989. *Tang Song citonglun* 唐宋詞通論. Hangzhou: Zhejiang guji chubanshe.
- Xu, Boqing 許伯卿. 2007. *Songci ticaí yanjiu* 宋詞題材研究. Beijing: zhonghua shuju.
- Yan, Kunyang 顏崑陽. 2000. "Lun Songdai, 'yi shi wei ci' xianxiang ji qi zai Zhongguo wenxue shilun shang de yiyi" "論宋代「以詩為詞」現象及其在中國文學史論上的意義". *Donghua wenren xuebao* 東華人文學報 2: 33–68.
- Zou, Tongqing 鄒同慶. 2003. *Su Shi ci biannian jiaozhu* 蘇軾詞編年校註 (上中下). Beijing: Zhonghua shuju.

Summary (Su Shi and Flourishing of Themes in *ci* Poetry—Based on the Example of the Tune “Moonlight over the West River”)

The study considers the characteristics of Chinese *ci* poetry as a genre, and studies one of the most influential *ci* poets—Su Shi 蘇軾 (1037–1101). One of Su Shi’s contributions to *ci* poetry was the expansion of themes, which he achieved by taking *ci* poetry as a kind of *shi* poetry (以詩為詞). This study examines Su Shi’s fifteen poems to the tune *Moonlight over the West River*, translated by the author of this study, and investigates the possible connections to early themes and motifs (as in the title), as well as new themes, and examines how the theme of each poem is realized. The results show that even within one tune there is a rich thematic variety that more or less covers all of Su Shi’s work. The connections between the themes and the title of the tune are no longer clear, and this work examines Su Shi’s thematic innovations, such as the themes of the painful experience of life, humor, friendship, and spiritual awakening. In both his thematically traditional and innovative poems, Su Shi supports the themes by relying on allusions: he borrows words, word compounds, verses from historic, literary, and philosophical works related to the theme, and uses associations with legends, events, and people from Chinese history, mythology, and literature. Although borrowings were already part of poetic tradition and the means by which poetic language is created, with careful selection of the references Su Shi managed to use this to enrich the content of the poems.